

Failin Cinsiyeti, Dış Görünüşü ve Psikolojik Şiddet Davranışlarının Psikolojik Şiddet Farkındalığı ve Ahlaki Uzaklaşma Üzerindeki Etkisi

The Effects of Perpetrator's Gender, Physical Appearance, and Psychological Violence Behaviors on Psychological Violence Awareness and Moral Disengagement

1.Ece GÜVEN¹

2. Bedirhan GÜLTEPE^{2,*}

Özet

Şiddet konusundaki çalışmalar aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusuna yoğunlaşmaktadır. Duygusal veya psikolojik şiddet ise arka planda kalmış görünmektedir. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde psikolojik şiddet gösteren failin cinsiyeti (kadın/erkek), dış görünüşü (güvenli/güvensiz) ve psikolojik şiddet davranışlarının (aşağılama/ engelleme), psikolojik şiddet farkındalığı ve ahlaki uzaklaşma (*moral disengagement*) üzerinde bir etki yaratıp yaratmadığını ortaya koymaktır. Güvensiz dış görünüşün, failin erkek olmasının ve aşağılama içeren psikolojik şiddet senaryosunun, psikolojik şiddet farkındalığını ve ahlaki uzaklaşmayı artıracağı beklenmekteydi. Bunun nedeni, bahsedilen değişkenlerin şiddetin belirginliğini ve meşrulaştırılmasını artırmasının beklenmesiydi. Öncelikle pilot çalışmayla failin görseli oluşturulmuştur. Sunulan resim elektronik olarak değiştirilerek farklı cinsiyet ve dış görünüş koşulları elde edilmiştir. Verilen vinyet ise aşağılama veya engelleme içeren iki farklı koşulu oluşturmaktadır. Veriler, farklı hikâye ve fotoğrafların yer aldığı 2x2x2 farklı deney grubundan birinde bulunan 121 üniversite öğrencisinden yüz yüze toplanmıştır. Bağımlı değişkenler psikolojik şiddet farkındalığı soruları ile Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği puanlarıdır. Bulgular, temel hipotezlerin reddedildiğini göstermiştir. Failin cinsiyeti ve dış görünüşü psikolojik şiddet farkındalığını etkilememektedir. Yalnızca, psikolojik şiddet tiplerinden olan engellenmenin, aşağılamaya göre daha az fark edildiği gözlenmiştir. Araştırmanın en dikkat çekici sonucu ise ahlaki uzaklaşmanın araştırmadaki değişkenlerin hiçbirisiyle anlamlı sonuç göstermemesi olmuştur. Araştırma bulguları önceki çalışmalar ve toplumsal bağlam ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik şiddet, failin cinsiyeti, failin dış görünüşü, ahlaki uzaklaşma

Abstract

Studies on violence primarily focus on domestic violence and physical violence against women. However, emotional or psychological violence seems to be overlooked. The aim of this study is to reveal whether the gender (female/male) and appearance (safe/unsafe) of the perpetrator and psychological violence behaviors (humiliation/blocking) influence psychological violence awareness and moral disengagement among university students. It was expected that unsafe appearance, male perpetrator, and humiliating psychological violence scenario would increase the awareness of psychological violence and moral disengagement. This is because the mentioned variables were expected to increase the salience and justification of violence. At first, the visual depiction of perpetrator was created through a pilot study. The presented image was electronically altered to obtain different gender and appearance conditions. Also, the vignette also had two different conditions involving humiliation or blocking. Data were collected face to face from 121 university students in 2x2x2 between-subjects experimental design. The dependent variables were psychological violence awareness and moral disengagement scores. The results showed that the main hypotheses were rejected. The gender and appearance of the perpetrator do not affect the awareness of psychological violence. However, it observed that blocking, which is a type of psychological violence, less noticeable than humiliation. The most striking result of the study was that moral disengagement was not affected significantly by any of the variables. The research findings are discussed in the light of the previous studies and social context.

Keywords: Psychological violence, gender of the perpetrator, appearance of the perpetrator, moral disengagement

Başvuru/Submitted: 28/05/2024

Kabul/Accepted: 19/07/2024

Yayın/Online Published: 30/07/2024

Atıf/Citation: Güven, E. ve Gültepe, B. (2024). Failin cinsiyeti, dış görünüşü ve psikolojik şiddet davranışlarının psikolojik şiddet farkındalığı ve ahlaki uzaklaşma üzerindeki etkisi. *Psikolojik Araştırma Perspektifleri Dergisi*, 1(1). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13132188>

¹ Psikolog, Balıkesir Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Balıkesir/Türkiye, psikoeceguven@gmail.com

^{2*} Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Balıkesir/Türkiye, bedirhangultepe@hotmail.com

Yazar Notu: Bu çalışma, ilk yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı lisans bitirme tezinden elde edilmiştir. Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A - Üniversite Öğrencileri Yurt İçi Araştırma Projeleri Destek Programı kapsamında desteklenmiştir. Bu çalışma, 25-26 Kasım 2023'te gerçekleşen II. Sosyal Psikolojide Ahlak Çalışmaları Ulusal Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Şiddet, geçmişten günümüze kadar gelen ve hâlâ varlığını devam ettiren önemli bir sorundur.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2002) şiddeti, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda, maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” şeklinde tanımlamaktadır. Şiddetten en çok etkilenen tarafın ise kadınlar, yaşlılar ve çocuklar olduğu ifade edilmektedir.

Kadınlara yönelik şiddet, ülkemizde olduğu gibi tüm dünyada etkisini göstermektedir (Polat, 2016). Kadına yönelik şiddet; aile içinde, arkadaş ortamında, iş yerinde, romantik ilişkilerde ve tanımadığı kişiler ya da gruplar tarafından birçok farklı yerde meydana gelebilir.

Dolayısıyla, şiddet, failin kim olduğuna bağlı olarak üçe ayrılır: Bireysel, kolektif ve kişiler arası (DSÖ, 2002). Krantz ve Moreno (2004), kadınların her türlü şiddeti yaşadıklarını fakat bir grup tarafından kadına uygulanan kişiler arası şiddetin, tüm toplumlarda görülmesi nedeniyle en evrensel tür olarak kabul edildiğini belirtmiş ve kişiler arası şiddeti ikiye ayırmıştır. Bunlardan biri, aile içindeki bireyler arasında gerçekleşen aile şiddetiyken, diğeri ise birbirlerini tanıyan veya tanımayan kişiler arasında gerçekleşen toplum şiddetidir.

Şiddetin fiziksel, psikolojik (duygusal), sözlü, cinsel ve ekonomik olarak beş farklı türü olduğu söylenebilir (Polat, 2016). Şiddet kelimesi daha çok fiziksel şiddet olarak anlaşılmaktadır. Ülkemizdeki şiddet çalışmaları da çoğunlukla fiziksel şiddet üzerinden, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusuna yoğunlaşmaktadır. Duygusal veya psikolojik şiddet hakkında da bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda daha çok kadın katılımcılar yer almakta ve çalışmaların konusu, bireylerin psikolojik şiddete maruz kalma düzeyleri üzerinde yoğunlaşmaktadır (Aras vd., 2016; Türk, 2023). Ayrıca psikolojik şiddet farkındalığı ve erkeklere yönelik psikolojik şiddet üzerine çok az çalışma bulunmaktadır.

Duygusal veya psikolojik şiddetin, ülkelere ve kültürlere göre farklılık göstermesi nedeniyle herkes tarafından kabul edilen bir tanımı yoktur (Aytaç vd., 2016). Mevcut çalışmada psikolojik şiddet, romantik ilişki içindeki çiftler arasında kavramsallaştırılmıştır. Bu bağlamda psikolojik şiddeti betimleyecek olursak, kişinin yakın çevresiyle görüşmesini engelleme, aşağılama, ekonomik olarak kısıtlama, tehdit etme, hedef kişinin davranışlarını kontrol etme, hapsedme, taciz ve sözlü taciz etme (Garg ve Kaur, 2008; Kratz ve Moreno, 2004) gibi davranışları içermektedir. Literatürde psikolojik ve duygusal şiddet benzer terimlerle tanımlanmaktadır. Çalışmanın devamında psikolojik şiddet kavramı ile devam edilecektir. Psikolojik şiddet kavramının işyerinde yıldırı (mobbing) kelimesine karşılık gelecek şekilde örgütsel psikoloji çalışmalarında da kullanıldığı görülmektedir (örn., Özen, 2007; Tutar, 2004). Çalışmamızda kullanılan kavram ise örgütteki yıldırı davranışlarından çok, romantik ilişki içindeki bireyler arası çatışma, şiddet ve güç kullanımı durumlarıdır.

Anlaşılabacağı üzere, psikolojik şiddet, partnerler arasındaki birçok davranış ve stratejiyi kapsamaktadır. Bundan dolayı kavramın bazı alt boyutları olabileceği de belirtilmiştir. Psikolojik şiddete yönelik değerlendirmelerin incelendiği kültürler arası bir çalışmada (Delgado-Álvarez vd., 2015), psikolojik şiddet formlarına yönelik faktör analizi yapılmıştır. Buna göre, cezalandırıcı-tahakküm sağlayıcı türler ile proaktif-pasif psikolojik şiddet türlerinin iki farklı yapı olarak gruplanabileceği belirtilmiştir. Eskici ve Tınkır (2019), psikolojik şiddetin beş alt boyutu olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar: engellenme, tehdit edilme, aşağılama, zarar verilme ve yıpratılma. Polat (2016) ise psikolojik şiddet davranışlarından en önemlilerinin: reddetme, tek başına bırakma, suça yönelme, yıldırma, duygusal tepki vermeyi reddetme ve aşağılama olduğunu söylemiştir. Çalışmada, katılımcıların okuyacakları hikâyelerin oluşturulmasında psikolojik şiddetin aşağılama ve engelleme alt boyutları ele alınmıştır. Psikolojik şiddetin aşağılama boyutu, kavramın doğrudan tanımında olan, kişiyi kötü hissettiren çeşitli sözlü veya sözsüz davranışları içerebilir (Delgado-Álvarez vd., 2015;

Eskici ve Tınkır, 2019). Kişiyi aşağılama, gülünç duruma düşürme, alay etme bu davranışlara örnek verilebilir. Psikolojik şiddetin engelleme boyutunda ise kişiye doğrudan alçaltıcı bir ifade olmasına gerek yoktur. Bunun yerine, kişinin yapmak istediği davranışlara kısıtlama getirilir. Kişiyi yetersiz hissettirme, kişinin başarılı olabileceği konularda önüne engeller koyma, duygu ve düşüncelerini ifade etmesini kısıtlama gibi engelleyici davranışları içermektedir. Hedef kişi, kimi zaman kendi iyiliğine olduğunu düşünerek dahi bu stratejileri benimseyebilir. Çalışmamızda bu iki alt boyutun seçilme nedeni aşağılama davranışlarının daha açık ve görünür düzeyde olmasıyken engellenme davranışlarının daha kapalı ve gizli şiddet davranışları içermesidir.

Polat (2016), psikolojik şiddetin, bireyde kalıcı bir iz bırakmaması ve sözlü, fiziksel, cinsel şiddet gibi diğer şiddet türleriyle de birlikte yaşanabilmesi nedeniyle diğer şiddet türlerinden farklı olduğunu söyleyerek, şiddet sonucu ortada kalıcı bir izin olmamasından dolayı, önlenmesinin zor olduğunu belirtmiştir. Şiddetin tanımlanması ve örneklem farklılıklarından dolayı şiddete maruz kalma oranları farklılık gösterse de kadınlar arasında en yaygın yaşanan şiddet türü psikolojik şiddettir (Çetinkaya, 2013; Gökkaya, 2011; Gümüş vd., 2020; Şıpkın ve Tanrıverdi, 2008). Psikolojik şiddetin sıklığına ve niteliğine yönelik ülkemizden bazı çalışmalar örnek verilecek olursa, Gümüş ve diğerlerinin (2020) evli kadınlarla yapmış olduğu araştırma sonucunda, kadınların son bir yılda %48,7, yaşam boyu ise %52,7 oranında psikolojik şiddete maruz kaldığı bulunmuştur. En fazla maruz kalınan psikolojik şiddet davranışlarının destek olmama, olumsuz eleştirme, ilgi göstermeme, yaptıklarını onaylamama ve aşırı düzeyde kıskançlık olduğu bulunmuştur. Ayrıca, psikolojik şiddete maruz kalan kadınların, kalmayanlara göre boyun eğici yaklaşım gösterdikleri tespit edilmiştir. Romantik ilişkisi olan kadın üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise (Dikmen vd., 2018) katılımcıların %88'i psikolojik şiddete maruz kaldığını söylemiştir. Partnerleri tarafından psikolojik şiddete maruz kalma davranışları aşırı kıskançlık, giyim stiline karışma, nerede

olduğunun ve ne yaptığının kontrol edilmesi ve karşı cinsle ilişkisini kısıtlama şeklindedir.

Yıldız ve diğerleri (2015), sığınma evindeki kadınların, yasal kurumların fiziksel şiddeti ön planda tuttuklarını ifade ettiğini ve diğer şiddet türlerinin, özellikle aşağılanma, küçümsenme, hakarete uğrama gibi davranışların önemsenmediğini bildirmişlerdir.

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün (2009), Türkiye genelinde kadınlarla yaptığı aile içi şiddet çalışmasında, kadınların %44'ü hayatlarının herhangi bir döneminde psikolojik şiddete maruz kaldıklarını söylemişlerdir. Aynı kurumun daha sonra (2014) yaptığı çalışmada da kadınların en yaygın yaşadığı şiddetin psikolojik şiddet olduğu ve maruz kalma düzeylerinin önceki çalışmayla farklılık göstermediği gözlenmiştir. Ayrıca 15 yaşından sonra, romantik ilişki yaşadıkları kişiler dışında kadınların, başkaları tarafından en çok maruz kaldıkları şiddetin %22 oranında psikolojik şiddet olduğu belirtilmiştir (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009, 2014).

Türkiye'de psikolojik şiddete maruz kalan kadınların demografik yapısı ile ilgili de çalışmalar bulunmaktadır. Yanık ve diğerlerinin (2014) yaptığı çalışmada, şiddete maruz kalma ile katılımcıların sosyodemografik özellikleri (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, meslek ve çalıştıkları yer) arasında anlamlı bir farklılık bulmuşlardır. Eskici ve Tınkır'ın (2019) çalışmasında ise büyük şehirlerde üniversite okuyan öğrencilerin, küçük şehirlerdeki öğrencilere göre psikolojik şiddete maruz kalma düzeylerinin daha fazla olduğu ve üniversiteden önce veya sonra psikolojik destek alan bireylerin, almayan bireylere göre maruz kalma düzeylerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da yaş ilerledikçe şiddete daha fazla maruz kalındığı bulunmuştur. Kılıç'ın (2020) çalışmasında ise katılımcıların psikolojik eziyete maruz kalma düzeyleri ile ailenin aylık gelir düzeyi ve bireylerin doğum yerleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucu çıkartılmıştır.

Psikolojik şiddetin ne gibi etkileri olmaktadır? Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Raporuna (2009) göre kadına yönelik aile içi şiddet, kadınları baskılamakta,

bağımlı hâle getirmekte, öz güvenleri ve benlik saygılarını azaltmaktadır. Kaur ve Garg (2008) da çalışmalarında, bireyin psikolojik şiddete maruz kalmasının benlik saygısını azaltabileceğini, bu durumun bireyin psikolojik veya fiziksel sağlığını ciddi bir şekilde etkileyebileceğini ve hatta intihara yol açabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, düzenli olarak psikolojik şiddete maruz kalan bireylerin öz güvenlerinin zayıflayabileceği ifade edilmektedir. Kılıç (2020), benlik saygısı ile psikolojik eziyet puanları arasında, anlamlı negatif bir ilişki bulmuştur. Bu sonuç, psikolojik eziyete maruz kalma düzeyleri yüksek olan kişilerin, benlik saygısı puanlarının düşük olabileceğini göstermektedir.

Buraya kadar psikolojik şiddetin kadınlar üzerindeki etkisi ifade edilmiştir. Ancak, psikolojik şiddet yalnızca kadınlara uygulanmamaktadır. Literatürde psikolojik şiddet ve cinsiyet konusunda kadınlar daha çok ön plana çıkmıştır. Kadın katılımcıların, erkek katılımcılardan daha fazla şiddete maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Yanık vd., 2014). Fakat bazı çalışmalarda erkekler de kadınlara yakın düzeyde psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Üniversite son sınıf öğrencileriyle yapılan bir çalışmada (Yiğitalp vd., 2007) kadın öğrencilerde psikolojik şiddete maruz kalma düzeyi %23,7 iken, erkek öğrencilerde %20,5'tir. Eskici ve Tınkır'ın (2019) çalışmasında ise erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Hindistan'da yapılan bir çalışmada (Malik ve Nadda, 2019) ise %51 oranında erkeğin yaşamları boyunca en az bir kere, %10'unun ise son bir yılda psikolojik şiddete maruz kaldığı rapor edilmiştir. Erkeklerle yönelik psikolojik şiddetin dikkate değer bulunmadığı, hatta varlığının genelde inkâr edildiği de rapor edilmiştir.

Fiziksel şiddet uygulayan kişilerin çeşitli fiziksel özelliklerini inceleyen bazı araştırmalar da bulunmaktadır. Daha da özelde, yara izi veya dövme yüz gibi özelliklerin şiddetle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu konuda Broussard ve Harton'ın (2018) çalışması oldukça önemlidir. Üniversite öğrencilerinden ve halktan oluşan örneklemelere, aynı yüzün dövme ve

dövmesiz versiyonları gösterilmiştir. Dövmeli yüz özellikle kadın olduğunda daha bağımsız olarak atfedilmiştir ancak aynı zamanda daha fazla negatif kişisel özellik de atfedilmiştir. Bir başka çalışmada ise yüz dövme suçu kalıpyargısını artırmıştır ancak kişilerin hipotetik olarak onlara vereceği ceza miktarını değiştirmemiştir (Funk ve Todorov, 2013). Genel olarak dövme ve piercing sahibi olmak risk alma ve şiddet davranışlarıyla ilişkili görünmektedir (Carrol vd., 2002; Roberti vd., 2004). Fakat dövme ve piercing gibi faktörlerin psikolojik şiddetle ilişkisine yönelik bir çalışmaya denk gelinmemiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu çalışma, romantik ilişki içerisinde olan evli bir çift üzerinden psikolojik şiddet davranışlarına odaklanmaktadır. Psikolojik şiddet uygulayacak olan eşin dış görünüşünün, psikolojik şiddet davranışlarının fark edilmesinde etki yaratacağı düşünülmüştür. Bu sebeple güvensiz görünüş koşulu oluşturulurken piercing ve dövme kullanılmıştır.

İfade edilecek son kavram ise ahlaki uzaklaşmadır. Ahlaki uzaklaşma (moral disengagement) kavramı bireylerin, ahlak dışı olarak gördükleri davranışları; kendileri ve toplum açısından, belli mekanizmalara göre meşrulaştırmasını açıklar (Bandura vd., 1996). Bu mekanizmalar: Meşrulaştırma, olumsuz davranışı olumlu etiketleme, olumsuz davranışı kıyaslama, sorumluluğu üstlenmeme, sorumluluğu yayma, sonuçları çarpıtma, insandışılama ve suçu mağdura yükleme olmak üzere sekiz farklı mekanizmadan oluşmaktadır (Bandura vd., 2002). Yapılan çalışmalara göre, ahlaki uzaklaşmanın saldırganlık ile pozitif yönde; yardımseverlik ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunurken, ahlaki uzaklaşma sosyal beğenirlik ile anlamlı olarak ilişkili bulunmamıştır (Gezici Yalçın vd., 2016a). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışma sonucuna göre ise, ahlaki uzaklaşma ile apati arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiye rastlanmıştır (Erik vd., 2022). Ahlaki uzaklaşma, özellikle şiddet gibi toplumca kabul edilebilir olmayan davranışlar yapan bireylere, bu davranışlarının getirdiği rahatsızlıktan kurtulmalarını sağlayabilecek bazı mekanizmalar sağlamaktadır (Gezici Yalçın vd., 2016b). Ahlaki uzaklaşma bir benlik mekanizması olduğu için kişinin kendi davranışlarını

kapsamaktadır. Ancak, bu mekanizmaları kullanma sıklığına bağlı olarak uzun süreli bir yönelim olduğu da ifade edilebilir.

Psikolojik şiddet hakkında yapılan çalışmalardan, kavramın görece yeni olduğu ve önemli faktörleri aydınlatacak deneysel çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, psikolojik şiddet faktörlerinin ve ahlaki uzaklaşmanın çeşitli parametrelerde nasıl sonuçlar göstereceği merak edilmiştir. Çalışmada failin cinsiyeti manipüle edilmiş, hikâyelerin bir kısmında fail erkek, bir kısmında ise kadın olarak sunulmuştur. Dış görünüşün de manipüle edilmesiyle bu faktörlerin psikolojik şiddeti tanıyabilme ve ahlaki uzaklaşma üzerine ne gibi etkileri olduğu araştırılmıştır. Bu çalışmanın özgün değeri sekiz farklı koşula atanan katılımcıların hem psikolojik şiddet farkındalığı hem de ahlaki uzaklaşma üzerinden karşılaştırılmasıdır. Aşağıda araştırmanın hipotezleri sunulmuştur.

H1: Failin aşağılama davranışları gösterdiği hikâyeleri okuyan katılımcıların psikolojik şiddet farkındalık düzeyleri, failin engelleme davranışları gösterdiği hikâyeleri okuyan katılımcılara göre daha yüksektir.

H2: Failin aşağılama davranışları gösterdiği hikâyeleri okuyan katılımcıların ahlaki uzaklaşma düzeyleri, failin engelleme davranışları gösterdiği hikâyeleri okuyan katılımcılara göre daha yüksektir.

H3: Failin güvensiz dış görünüşe sahip olduğunu gören katılımcıların, failin güvenli dış görünüşe sahip olduğunu gören katılımcılara göre, hikâyelerdeki psikolojik şiddet davranışlarını fark etme düzeyleri anlamlı olarak daha yüksektir.

H4: Failin güvensiz dış görünüşe sahip olduğunu gören katılımcıların, failin güvenli dış görünüşe sahip olduğunu gören katılımcılara göre, ahlaki uzaklaşma düzeyleri daha yüksektir.

H5: Failin erkek olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların, failin kadın olduğunu okuyanlara kıyas ile psikolojik şiddet farkındalıkları daha yüksektir.

H6: Failin erkek olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların, failin kadın olduğunu okuyanlara kıyas ile ahlaki uzaklaşma düzeyleri daha yüksektir.

H7: Failin aşağılama davranışları gösterdiği ve güvensiz dış görünüşe sahip olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların psikolojik şiddet farkındalık düzeyleri, failin engelleme davranışları gösterdiği ve güvenli dış görünüşe sahip olduğu hikâyeleri okuyan katılımcılara göre daha yüksektir.

H8: Failin aşağılama davranışları gösterdiği ve güvensiz dış görünüşe sahip olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların ahlaki uzaklaşma düzeyleri, failin engelleme davranışları gösterdiği ve güvenli dış görünüşe sahip olduğu hikâyeleri okuyan katılımcılara göre daha yüksektir.

H9: Failin güvensiz dış görünüşe sahip olduğu ve erkek olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların, güvenli dış görünüşe sahip olduğu ve kadın olduğu hikâyeleri okuyan katılımcılara göre psikolojik şiddet farkındalık düzeyleri daha yüksektir.

H10: Failin güvensiz dış görünüşe sahip olduğu ve erkek olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların, güvenli dış görünüşe sahip olduğu ve kadın olduğu hikâyeleri okuyan katılımcılara göre ahlaki uzaklaşma düzeyleri daha yüksektir.

H11: Failin aşağılama davranışları gösterdiği ve erkek olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların psikolojik şiddet farkındalık düzeyleri, engelleme davranışları gösterdiği ve kadın olduğu hikâyeleri okuyan katılımcılara göre daha yüksektir.

H12: Failin aşağılama davranışları gösterdiği ve erkek olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların ahlaki uzaklaşma düzeyleri, engelleme davranışları gösterdiği ve kadın olduğu hikâyeleri okuyan katılımcılara göre daha yüksektir.

H13: Failin aşağılama davranışları gösterdiği, güvensiz dış görünüşe sahip olduğu ve erkek olduğu hikâyeleri okuyan katılımcıların psikolojik şiddet farkındalık düzeyleri diğer koşullara göre daha yüksektir.

Yöntem

Katılımcılar

Veriler, 2022-2023 yılı itibariyle Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan birinci sınıf psikoloji ($n = 63$), sosyoloji ($n = 34$) ile moleküler biyoloji ve genetik ($n = 24$) bölümlerinde olan 122 gönüllü katılımcıdan toplanmıştır. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Manipülasyon kontrol sorusuna yanlış cevap veren 1 kişinin verileri çıkarılarak 121 katılımcının verileri ile çalışmaya devam edilmiştir. Katılımcıların %77,7'sini kadınlar oluştururken, %27,3'ünü erkekler oluşturmuştur. Katılımcıların yaşları 18 ile 34 arasındadır ($Ort. = 19,24$ ve $SS = 2.31$). Katılımcılar, yaşamlarının çoğunu büyükşehirde geçirmiştir ($n = 80$, %66,1). Katılımcıların anneleri çoğunlukla ilkokul mezunudur ($n = 40$, %33,1). Babaları ise çoğunlukla lise mezunudur ($n = 34$, %28,1).

Katılımcılar deney koşullarına rastgele atanmıştır. Farklı koşulların olduğu araştırma setleri, deney oturumuna gitmeden önce karıştırılmış ve ayrı yerlere oturtulmuş katılımcılara rastgele dağıtılmıştır. Deney gruplarındaki katılımcıların sayıları 13-16 arasında değişmektedir.

Katılımcı sayısının yeterliğini belirlemek için G-Power Paket Programının 3. sürümünden faydalanılmıştır (Faul vd., 2009). Araştırmanın temel verilerine göre; kısmî eta kare .11, etki büyüklüğü .35, Alfa (α) tipi hata ya da I. Tip Hata olasılığı .05, güç .95, pay serbestlik derecesi 1 alındığında sekiz koşullu bu araştırma için uygun örneklem büyüklüğü 108 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma Deseni

Bu deneysel çalışmada, 3 bağımsız değişkenin her birinin iki farklı koşulu bulunmaktadır. 2 [Cinsiyet: Kadın – Erkek] X 2 [Dış Görünüş: Güvenli (piercing, dövme, yara izi var) – Güvensiz (piercing, dövme, yara izi yok)] X 2 [Psikolojik Şiddet Davranışları: Engelleme –

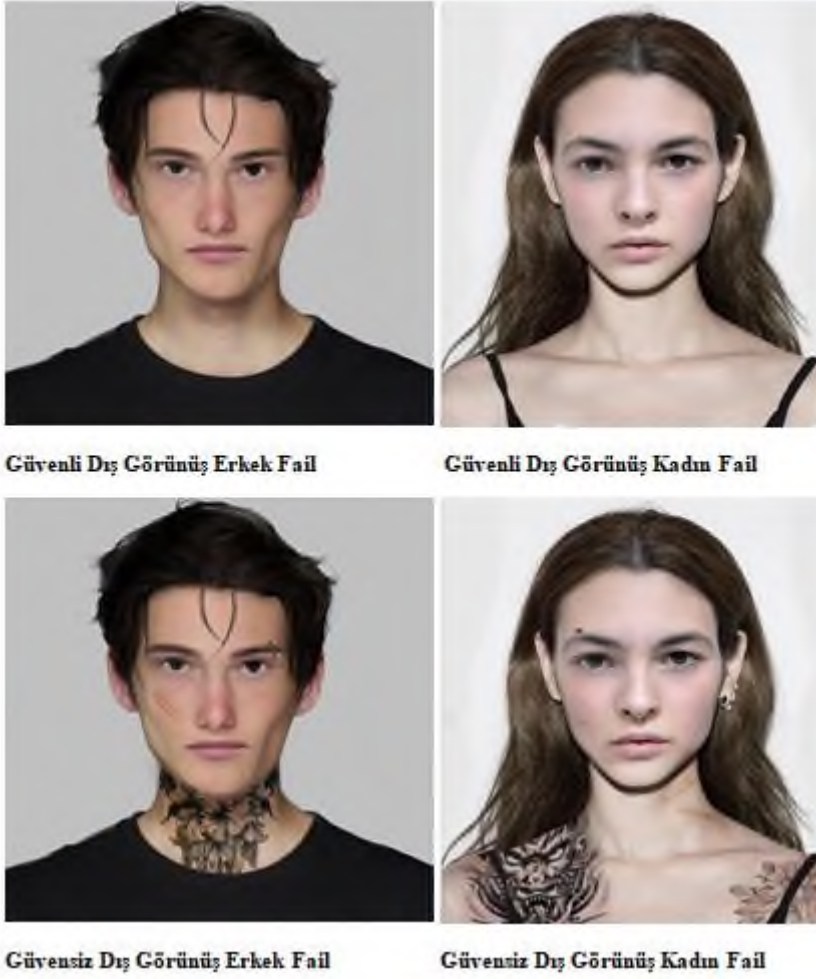
Aşağılama] denekler-arası desen kullanılmıştır. Bundan dolayı, 8 farklı deney koşulu bulunmaktadır.

Ölçüm Araçları

Görsel Uyarıcıların Oluşturulması

Katılımcıların; şiddet davranışında bulunan faillerin cinsiyetinin ve dış görünüşünün, şiddet davranışlarını fark etmelerinde etkisi olup olmadığını anlamak için görseller oluşturulmuştur. Bu görseller, görsel düzenleyici programı kullanılarak elde edilmiştir. Oluşturulan ilk görsellerin istenilen doğrultuda çalışıp çalışmadığını anlamak için küçük bir pilot çalışma yapılmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklemin kullanıldığı bu çalışmada, katılımcılardan görselleri “çekicilik” ve “gerçekçilik” açısından bir ile dokuz arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Bu derecelendirmelerin sonucuna göre görsellerde değişiklikler yapılmıştır. Özellikle kadın görselleri, erkek görsellerine kıyasla daha çekici bulunduğu için kadın görselleri daha sert yüz hatlarına sahip olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Öte yandan, görseller bilgisayarlı çizimle yapılmış da olsa oldukça gerçekçi olarak değerlendirilmiştir. Fotoğrafların gerçekçilik derecelendirmeleri ($Ort. = 4.68$, $SS = 2.63$) açısından koşullar arası farklılaşma olmamıştır, $F_{(1,60)} = 0,13$ ve $p = .72 > .05$.

Failin kadın veya erkek olmasının dışında, güvenli ve güvensiz görünüş koşulları da oluşturulmuştur. Çalışmada güvensiz dış görünüş olarak kastedilen şey, failin yüzünde piercing, dövme ve yara izinin olmasıdır. Daha önceden bahsedildiği üzere, dövme gibi özellikler aynı kişiye dijital olarak eklendiğinde daha negatif atıflara neden olmaktadır (Broussard ve Harton, 2018). Güvenli görünüş koşulundaki görselde ise bu dış görünüş öğeleri bulunmamaktadır. Araştırmada kullanılan fail görselleri Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Failin resmi olarak sunulan görsel uyarıcılar

Vinyetlerin (Hikâyelerin) Oluşturulması

Vinyetler, araştırmacı tarafından psikolojik şiddet davranışları göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Psikolojik şiddetin engellenme ve aşağılama alt boyutları ele alınmıştır. Her iki psikolojik şiddet tipi de prototipik psikolojik şiddet alanları olarak ifade edilebilir. Bu iki alt boyutun seçilme nedeni: engellenme davranışlarının daha çok gizli, aşağılama davranışlarının ise daha görünür düzeyde şiddet davranışları içermesidir. Psikolojik şiddetin engelleme boyutu; yetersiz hissettirme, önem verdiği değerlere saygı duymama, başarılı olabileceği konularda önüne engeller koyma, duygu ve düşüncelerini ifade etmesini kısıtlama gibi kişinin hayatını engelleyen davranışları içermektedir. Aşağılama ise bireyi sosyal ortamlarda gülünç durumlara düşürme, sürekli eleştirme, kişiye psikolojik olarak sorunluymuş

gibi muamele gösterme, bireyin özellikleriyle alay etme gibi açık davranışları içermektedir. Çalışmada verilen hikâyelerin birinde fail, eşine aşağılama davranışlarını uygularken diğer hikâyede fail, eşini engelleyen davranışlarda bulunmuştur. Vinyetlerde erkek ismi olarak Kerem, kadın ismi olarak Pınar kullanılmıştır. Twitter’da bir blogdan alındığı söylenen hikâyelerde katılımcının görüşlerine başvurulacağı ifade edilmiştir. Engellenme hikâyesinde, çiftin 2 yaşında bir bebeği bulunmaktadır. Eşlerden biri bebeğin bakımında büyük rol oynarken, diğer eş, onu bebeğin bakımı için evde kalmaya ve kariyerini bırakmaya zorlamaktadır. Aşağılanma hikâyesinde ise Alman şirket yöneticileriyle toplantıya beraber giden çiftin arasındaki çeşitli diyaloglar aktarılmıştır. Yemekte içecek döken ve bir Almanca kelimeyi yanlış telaffuz eden eşlerden birinin diğer eş tarafından alaya alınması ve aşağılanması bilgisi aktarılmıştır.

Sosyodemografik Bilgi Soruları

Bu kısımda katılımcılara yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu gibi demografik bilgilerinin yer aldığı sorular sorulmuştur. Bunlara ek olarak, katılımcıların vinyeti okuyup okumadıklarını anlamak için çoktan seçmeli seçeneklerin yer aldığı bir manipülasyon sorusu sorulmuştur. Bu soru, engellenme metinlerini okuyan kişiler için “*Pınar ve Kerem, aşağıdaki hangi seçeneğin bakımı üzerinde bir konuşma yapmışlardır?*” şeklinde iken; aşağılama metinlerini okuyan kişiler için “*Pınar ve Kerem’in iş yemeğinde olduğu şirket, hangi ülkenin şirketidir?*” şeklinde çoktan seçmeli bir soru gelmiştir. Ayrıca katılımcılara, vinyetlerin yanında yer alan görsel uyarıcıları ne kadar “*çekici*” ve “*gerçekçi*” buldukları da sorularak 0 (Hiç Katılmıyorum) ile 9 (Tamamen Katılıyorum) arasında derecelendirmeleri istenmiştir.

Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği

Bandura ve diğerleri (1996) tarafından geliştirilen Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği Gezici Yalçın ve diğerleri (2016) tarafından ülkemize uyarlanmış ve üniversite öğrencilerine uygulanmıştır.

Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği; meşrulaştırma, olumsuz davranışı olumlu etiketleme, olumsuz

davranışı kıyaslama, sorumluluğu üstlenmeme, sorumluluğu yayma, sonuçları çarpıtma, insandışılaştırma ve suçu mağdura yükleme olmak üzere sekiz farklı mekanizmadan oluşan, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği, beş sınıflı Likert tipi (0: Kesinlikle Katılmıyorum, 4: Kesinlikle Katılıyorum), 32 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin bazı maddeleri şu şekildedir: “*Kimseye zarar vermediğinden, küçük yalanlar söylemenin bir sakıncası yoktur.*”, “*Başına kötü bir şey gelen kişiler, genelde bunu hak edecek şeyler yapmışlardır.*”, “*Dalga geçilen kişiler buna alınmamalıdır, çünkü bu onlara karşı ilgi göstermenin bir yoludur.*”, “*Bazı kişiler hayvan gibi muamele görmeyi hak eder.*”. Ölçekten alınan puan arttıkça kişinin ahlaki uzlaşma düzeyinin yükseldiği anlaşılmaktadır. Gezici Yalçın ve diğerleri (2016a) ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda 32 maddeden oluşan tek faktörlü bir yapı elde etmişlerdir. Güvenirlik analizi sonucunda Cronbach Alfa değeri %86 bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin güvenilirliği %79 seviyesindedir. Ölçek tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu için, bu çalışmanın analizlerinde de tek faktör olarak ele alınmıştır. Ancak, yapılan faktör analizinde ahlaki uzaklaşmanın alt mekanizmaları olan insandışılaştırma ve sorumluluğu yayma maddelerinin ortak yapılar gösterdiği gözlenmiştir. Genel olarak, ölçeğin istenilen ölçüde psikometrik özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

Psikolojik Şiddet Farkındalığı Soruları

Psikolojik şiddetin engelleme ve aşağılama davranışlarının farkındalığını ölçmek için 12 soru sorulmuştur. Sorular açık ölçüm alınarak onlu derecelendirme ile ölçülmüştür (Tamamen Katılıyorum = 9, Hiç Katılmıyorum = 0). Bu sorulardan bazıları: “*Eşi tarafından sıklıkla eleştirilmiştir.*”, “*Eşi tarafından yetersiz hissettirilmiştir.*”, “*Eşi tarafından aşağılanmıştır.*” ve “*Eşi tarafından başarıları küçümsenmiştir.*” şeklindedir. Bu sorular, araştırmacılar tarafından olaya yönelik değerlendirmeleri ölçmek üzere tasarlanmıştır. Katılımcıların sorulara verdikleri yüksek yanıtlar, olayı psikolojik şiddet olarak algıladıklarını göstermektedir.

Araştırmanın başında, her bir maddenin ayrı ayrı karşılaştırılması planlanmıştır. Ancak, on iki maddenin ortak bir yapı gösterdiği görülünce, bu maddeler bir ölçeğin bileşenleri olarak bir araya getirilip analiz edilmiştir. Yapılan güvenirlik analizi sonucunda, soruların Cronbach Alfa güvenirliği %87 değerinde bulunmuştur. Madde-toplam korelasyonları da ,43 ile ,72 arasında değişmektedir. Ayrıca, bu maddelere açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bartlett Küresellik Testi ($\chi^2=860,13$ ve $p <,001$) ve Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı (KMO=,85) maddelerin faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. Tek faktörlü yapı varyansın %44,10'unu, iki faktörlü yapı ise varyansın %63,01'ini açıklamaktadır. 8, 11 ve 12. maddeler hem birinci faktöre (,42 ile ,48 arası) yüklenmektedir, hem de kendi başlarına ayrı bir faktör oluşturabilmektedir. Lakin, bu üç cümlemin anlamsal bir bütünlük oluşturmaması, bu yönde kuramsal bir beklentinin olmaması ve koşullar arası karşılaştırmalarda diğer maddelerden farklı sonuçlar göstermemeleri gibi nedenlerden dolayı araştırmanın devamında soruların toplam skoru analize dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri analizine geçmeden önce, veriler tek tek kontrol edilmiştir. Boş bırakılan maddelere daha sonradan ortalama yerleştirmesi gibi eklemeler yapılmamıştır. Veriler IBM (SPSS) Paket programına girilerek analize hazır hale getirilmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerinin seviyeleri 1 ve 2 olarak değer ifadeleriyle programda temsil edilmiştir. Güvenli görünüş koşulu 1 ile, güvensiz görünüş koşulu 2 ile kodlanmıştır. Psikolojik şiddet hikâyelerinden engelleme 1 ile, aşağılama 2 ile kodlanmıştır. Failin cinsiyeti ise kadın için 1, erkek için 2 olacak şekilde kodlanmıştır. Araştırmanın hipotezleri 2x2x2 Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) aracılığıyla sınanmıştır.

İşlem

Psikoloji ve Sosyoloji bölümü birinci sınıf öğrencilerine dersin yürütücüsü tarafından, iki hafta sonrasına araştırma yapılacağına dair bilgilendirme yapılmıştır. Deneyin uygulandığı ilk

bölüm psikoloji bölümüdür. Sabah ders saatinde katılımcılar sınıflarında olmuşlardır.

Araştırma için sınıfın ikiye bölüneceği önceden kararlaştırılmıştır. Bu sebeple dersin yürütücüsü, sorumlu araştırmacı ve yardımcı araştırmacı tarafından sekiz farklı koşuldan oluşan veri setleri ikiye bölünmüştür. Bir sınıfta failin kadın olduğu dört koşul yer alırken, diğer sınıfta failin erkek olduğu koşullar bulunmaktadır. Bunun sebebi katılımcıların birbirlerinin kâğıtlarındaki görselleri görmeleri halinde oluşabilecek risklerdendir. 64 katılımcı, öğrenci numaralarının son rakamının tek veya çift olmasına göre, iki ayrı sınıfa bölünmüştür. Böylelikle rastgele atama gerçekleşmiştir. Bir sınıfta dersin yürütücüsü yer alırken diğer sınıfta sorumlu ve yardımcı araştırmacı yer almıştır. Öğrencilerin sıralara, tek ve arka arkaya gelecek şekilde oturmaları sağlanmıştır. Oturma düzeni sağlandıktan sonra araştırmacılar tarafından veri seti arkası dönük bir şekilde katılımcılara dağıtılmıştır. Veri setleri dağıtılırken araştırmacılar sözlü olarak kâğıdı olan kişilerin beklemesi ve ondan gelecek komutlar doğrultusunda sayfaları birlikte çevirmeleri gerektiğini söylemiştir. Araştırmaya başlamadan önce sözlü olarak bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın ortalama 10-15 dakika süreceği, araştırmadan rahatsız olmaları durumunda çekilebilecekleri, araştırma anında soruları olması durumunda sessiz bir şekilde sadece ellerini kaldırmaları ve araştırmacıların onların yanına gelebilecekleri gibi araştırma kuralları dile getirilmiştir. Veri seti herkese dağıtıldıktan sonra ilk sayfaya gelmeleri istenmiştir. Veri seti beş sayfadan oluşmaktadır. İlk sayfada araştırmadan bahsedilmiş ve kişilerden onam alınmıştır. Herkesin okuyup imzaladığından emin olunduktan sonra sayfayı hep birlikte çevirmeleri gerektiği söylenmiştir. İkinci sayfada vinyetler bulunmaktadır. Katılımcılara sözlü olarak bu sayfadaki metinleri dikkatli bir şekilde okumaları ve görselleri incelemeleri söylenmiştir. Katılımcılara bunun için 2-3 dakikalık süre verilmiş ve hepsinin vinyetleri okuduğuna emin olunduktan sonra arka sayfaya geçmeleri söylenmiştir. Üçüncü sayfada karşılırlarına sosyodemografik bilgi soruları (yaş, cinsiyet vb.), manipölasyon kontrol sorusu (aşağılama vinyetleri için: “Pınar ve

Kerem'in iş yemeğinde olduğu şirket, hangi ülkenin şirketidir?" veya engelleme vinyetleri için *"Pınar ve Kerem, aşağıdaki hangi seçeneğin bakımı üzerinde bir konuşma yapmışlardır?"*) ve iki tane görsel uyarıcı ile ilgili karıştırıcı değişken olabilecek sorular (*"Görseldeki çekici bir görünüme sahip midir?"* ve *"Görseldeki tehlikeli bir görünüme sahip midir?"*) gelmiştir. Katılımcılara bu sayfadan itibaren karşılıklarına soru geleceği ve soruları yanıtladıkça arka sayfaya geçebilecekleri söylenmiştir. Dördüncü sayfada psikolojik şiddet farkındalığı soruları (Ör: *"Eşi tarafından aşağılanmıştır."*, *"Eşi tarafından yetersiz hissettirilmiştir."*) yer alırken son sayfa olan beşinci sayfada ahlaki uzaklaşma soruları (Ör: *"Küfreden biri suçlanamaz çünkü herkes küfrediyor."*, *"Kimseye zarar vermediğinden, küçük yalanlar söylemenin bir sakıncası yoktur."*) yer almıştır. Katılımcılara, soruları boş bırakmalarına ve soruları yanıtlarken acele etmemelerine dair sözlü uyarılarda bulunulmuştur. Çalışmayı bitiren kişilerden veri setini kapatarak arka sayfayı (boş sayfa) çevirmeleri istenmiştir. Katılımcıların hepsi bitirmeden sınıftan çıkmalarına izin verilmemiştir. Herkes bitirdikten sonra veri setleri toplanmış, araştırma hakkında soruları olmaları durumunda araştırmacıya e-posta adresinden ulaşabilecekleri söylenmiş ve araştırmaya katıldıkları için teşekkür edilmiştir. Ertesi gün aynı uygulama 35 sosyoloji öğrencisiyle devam etmiştir. Beklenenden az katılımcıya ulaşıldığı için fakülte'deki bir bölümün daha birinci sınıf öğrencilerine ulaşılma istenmiştir. Bundan dolayı, moleküler biyoloji ve genetik bölümünden bir öğretim üyesinin iş birliği sayesinde sınıfta uygulama yapılabilmiştir. Bu bölümde toplam 23 kişiden veri toplanmıştır. Araştırmanın sonunda katılım gösteren herkese teşekkür edilmiştir. Böylelikle toplam 122 kişiden veri toplanmıştır. Araştırmanın deneysel prosedürleri Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu tarafından 16 Aralık 2022 tarihli toplantıda görüşülmüş ve etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bulgular

Araştırmanın sonuçları incelenirken öncelikle manipülasyonların çalışıp çalışmadığını anlamak üzere manipülasyon kontrol ölçümleri incelenmiştir. Sonrasında araştırmadaki değişkenlerin birbirleriyle olan korelasyonları rapor edilmiştir. En sonda ise koşullar arası karşılaştırmalar yapılmıştır.

Manipülasyon Kontrolü

Manipülasyon kontrolü için sorulan “*Sizce Pınar/Kerem tehlikeli bir görünüşe sahip midir?*” sorusuna verilen cevaplar 2 (Failin Cinsiyeti: Kadın-Erkek) X 2 (Dış görünüş: Güvenli-Güvensiz) ANOVA aracılığıyla incelenmiştir. Beklenenin dışında, dış görünüş koşulu, tehlikeli görünmeyi anlamlı olarak değiştirmemektedir. Güvenli görünüşteki fotoğrafları inceleyen katılımcılar ($Ort. = 5,12$, $SS = 2,37$), güvensiz görünüşteki fotoğrafları inceleyen katılımcılara ($Ort. = 4,48$, $SS = 2,54$) göre fotoğrafı daha tehlikeli algılamış değillerdir, $F_{(1,117)} = 2,47$ ve $p = ,06 > ,05$. Kadın failin ortalamasının ($Ort. = 5,21$, $SS = 2,10$), erkek faile kıyasla ($Ort. = 4,40$, $SS = 2,73$) marjinal olarak daha tehlikeli olarak algılandığı ifade edilebilir.

Diğer manipülasyon kontrolü sorumuz olan “*Sizce Pınar/Kerem çekici bir görünüşe sahip midir?*” da 2 (Failin Cinsiyeti: Kadın-Erkek) X 2 (Dış görünüş: Güvenli-Güvensiz) ANOVA aracılığıyla incelendi. Failin cinsiyeti koşulunun, $F_{(1,117)} = 3,56$ ve $p = ,06 > ,05$, ve dış görünüş koşulunun, $F_{(1,117)} = 0,66$ ve $p = ,80 > ,05$, anlamlı bir etkisi tespit edilmemiştir. Koşullar arasında çekicilik farkı olmaması, kullanılan uyarıcılar için önemli bir faktördür.

Değişkenler Arası İlişkiler

Değişkenler arası ilişkileri değerlendirmek için Pearson korelasyon katsayıları incelenmiştir. Araştırmadaki değişkenler arası ilişkiler Tablo 1’de verilmiştir. İlk önce araştırmanın bağımlı değişkenleri ahlaki uzaklaşma ve psikolojik şiddet farkındalığı gelmektedir. Tehlikeli ve çekici görme ise manipülasyon kontrolü sorularıdır.

Ahlaki uzaklaşma, beklenenin aksine diğer değişkenlerin hiçbirisiyle anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Psikolojik şiddet farkındalığı soruları ise tehlikeli görünüş manipülasyon kontrol sorusuyla ($r = ,20$ ve $p = ,03$) anlamlı ilişki göstermiştir.

Tablo 1

Değişkenler arası korelasyonlar.

	Psikolojik Soruları	Şiddet	Tehlikeli görme	Çekici görme	Katılımcı yaşı
Ahlaki Uzaklaşma	.01		.10	.12	-.13
Psikolojik Şiddet Soruları	-		.20*	-.16	-.08
Tehlikeli görme			-	-.20*	-.27*
Çekici görme				-	.02
Katılımcı yaşı					-

*%95 güvenilrlikle anlamlı korelasyon katsayılarını ifade etmektedir.

Tehlikeli olarak değerlendirilme puanları ve çekici olarak değerlendirilme puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır, $r = -,20$, ve $p = ,03$. Ayrıca tehlikeli görünüş ile yaş değişkeni arasında negatif düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır, $r = -.27$ ve $p = ,003$.

Koşullar Arası Karşılaştırma

Psikolojik şiddet farkındalık soruları 2 (Dış görünüş: Güvenli – Güvensiz) X 2 (Failin Cinsiyeti: Kadın – Erkek) X 2 (Psikolojik Şiddet Davranışları: Engelleme – Aşağılama) ANOVA analizinde incelenmiştir. Tablo 2’de psikolojik şiddet farkındalığı için koşulların ortalamaları sunulmuştur.

Tablo 2

Psikolojik şiddet farkındalığı sorularında koşullar arası ortalamalar (standart sapmalar).

			Dış Görünüş Koşulu	
			Güvenli Görünüş	Güvensiz Görünüş
Fail Cinsiyeti	Kadın	Engelleme	54,46 (17,35)	48,31 (18,62)
		Aşağılama	67,85 (10,73)	69,69 (15,00)
	Erkek	Engelleme	60,06 (26,80)	51,93 (20,23)
		Aşağılama	68,31 (27,57)	65,31 (19,85)

Sunulan görsellerdeki dış görünüşün güvenli olması psikolojik şiddet farkındalık soruları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir, $F_{(1,113)} = 1,07$ ve $p = ,30 > ,05$. Benzer bir şekilde failin cinsiyeti de psikolojik şiddet farkındalığı soruları üzerinde anlamlı bir etki göstermemiştir, $F_{(1,113)} = 0,13$ ve $p = ,72 > ,05$. Katılımcılara okutulan psikolojik şiddet hikâyelerinin etkisi ise anlamlıdır, $F_{(1,113)} = 14,22$ ve $p = ,001$. Aşağılama koşulundaki hikâyeyi okuyan katılımcılar ($Ort. = 67,79$, $SS = 19,25$), engellenme koşulundaki hikâyeyi okuyan katılımcılara kıyasla ($Ort. = 53,68$, $SS = 21,18$) daha fazla psikolojik şiddet farkındalığı göstermiştir. Psikolojik şiddet farkındalığı soruları üzerinde koşullar arası etkileşim etkileri incelenmiştir ancak anlamlı olmadıkları görülmüştür. Ahlaki uzaklaşmayı bağımlı değişken olarak araştırmanın koşullarıyla yine 2x2x2 ANOVA analizi yapılmıştır ancak hiçbir anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Ahlaki uzaklaşma açısından anlamlılık değeri en yüksek olan üç bağımsız değişkenin etkileşimi olmakla beraber, ifade edildiği üzere bu etki de anlamsızdır, $F_{(1,113)} = 1,20$ ve $p = ,27 > ,05$. Ahlaki uzaklaşmanın diğer koşullar arasındaki anlamlılık değerleri de .36 ile .70 arasında değişmektedir.

Katılımcı Cinsiyeti

Araştırmadaki cinsiyet oranı kadınlar lehine (%77,7) oldukça yüksektir. Bundan dolayı araştırma koşulları üzerinden karşılaştırma yapmak sağlıklı sonuç vermeyecektir. Bu yüzden yalnızca bağımlı değişkenler karşılaştırılmıştır. Bağımlı değişkenler psikolojik şiddet farkındalığı soruları ile Ahlaki uzaklaşma ölçeği puanlarıdır. Erkek katılımcılar ($Ort. = 34,52$ ve $SS = 11,05$), kadın katılımcılara kıyasla ($Ort. = 26,03$ ve $SS = 9,86$) daha fazla ahlaki uzaklaşma puanına sahiptir, $t(119) = 3,84$ ve $p = ,001$. Psikolojik şiddet farkındalığı soruları açısından anlamlı bir fark gözlenmemiştir, $t(119) = 1,49$ ve $p = ,14 > ,05$.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı, psikolojik şiddetin türü ve failin özelliklerinin psikolojik şiddetin fark edilmesi ve ahlaki uzaklaşmaya yönelik etkilerini incelemektir. Bu amaçla yapılan deneyde on üç hipotez incelenmiştir. Hipotezler sırayla tartışılacaktır. Araştırmanın birinci hipotezinde aşağılama vinyetlerini okuyan katılımcıların, engelleme vinyetlerini okuyanlara kıyasla psikolojik şiddeti daha fazla fark edecekleri beklenmişti. Hipotez doğrulanmış, gerçekten de aşağılanma koşulundaki katılımcılar engelleme koşuluna kıyasla psikolojik şiddet farkındalığı sorularında anlamlı derecede yüksek puanlar vermişlerdir. Aşağılanma hikâyesinin böyle bir etkiye sahip olması beklenmedik değildir. Aşağılama genellikle engellemeden daha açık ve görünürdür (Delgado-Álvarez vd., 2015). Engelleme ise genellikle daha örtüktür. Bu belirginlik bireylerin şiddeti tanımasını kolaylaştırır. Mevcut çalışmada kullanılan hikâyeleri de bu bağlamda değerlendirebiliriz. Aşağılanma hikâyesinde Kerem/Pınar'ın eşinin Almanca bir kelimeyi kötü telaffuz etmesiyle dalga geçmesi, eşinin alınmasıyla da dalga geçmeyi devam ettirmesi olaya yönelik net bir bilgi vermektedir. Engellenme hikâyesinde ise Kerem/Pınar'ın iş yoğunluğundan dolayı bebeğiyle ilgilenememesi, eşinin ise işi bırakması yönünde kariyerini engellemesi durumu söz konusudur. Hikâyenin sonunda eşine hak veren Kerem/Pınar işini bırakmaktadır. Katılımcılar engellenme hikâyesinin sonunda eşini haklı bulup çalışmayı bırakmasını gerçekten de rızasını aldığı yönünde yorumlamış olabilirler. Ayrıca, aşağılama davranışları toplumsal kabul görmüş davranış normlarını ihlal etmektedir. Genel olarak kabul edilen nezaket ve saygı kurallarına ters düşen bu tür davranışlar, katılımcıların dikkatini daha çok çekmiş olabilir. Adaletsiz olarak görülen aşağılanma, benliğin değersizleştirilmesini kabul etmekten kaynaklanmaktadır (Fernandez vd., 2016). Bu yüzden aşağılanmanın, utanç ve mahcubiyet gibi öz farkındalık içeren duygularla belirgin bir ilişkisi vardır. Bu duygular, sosyal faktörleri kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle, aşağılanmaya maruz kalmak, sosyal olarak önemli bir işaretçi görevi sağlıyor olabilir.

Araştırmanın ikinci hipotezinde ise aşağılama hikâyelerini okuyan katılımcıların, engelleme hikâyelerini okuyanlara kıyasla ahlaki uzaklaşma puanlarının yüksek olacağı beklenmekteydi. Ancak, hipotezimiz desteklenmemiştir. Araştırmanın bulguları iki koşul arasında anlamlı bir fark göstermemiştir. Hatta, ahlaki uzaklaşma araştırmadaki değişkenlerin hiçbirisiyle anlamlı ilişki göstermemiştir. Bu noktada, ahlaki uzaklaşmayı kavramsal olarak tartışmak gerekmektedir. Ahlaki uzaklaşma, bireylerin kendilerini ahlaki yükümlülüklerden soyutladıkları karmaşık bir süreçtir (Bandura, 1999). Bu süreç, okudukları psikolojik şiddetin türünden bağımsız olarak, bireylerin önceden var olan inanç ve değer sistemleri tarafından daha fazla etkileniyor olabilir. Literatürdeki birçok çalışmada da ahlaki uzaklaşma bağımlı değişken olarak ele alınmamaktadır, bireysel bir yönelim olarak ölçülmekte ve araştırmanın diğer değişkenleriyle ilişkisi incelenmektedir (ör. Caprara vd., 2014; Paciello vd., 2008). Bu çalışmada ise ahlaki uzaklaşmayı bir çıktı değişkeni olarak ele aldığımız için hikâyeye yönelik manipülasyonlar bireylerin halihazırda sahip oldukları eğilimi etkilememiş olabilir. Kullanılan uyarıcıların yeterince güçlü olmadığı da düşünülebilir. Yani, katılımcılar, aşağılama ve engelleme hikâyelerini bazı açılardan benzer şekilde algılamış olabilirler. Aşağılama koşulunda psikolojik şiddet daha çok fark edildiği için koşullar arasında fark olmadığı söylenemez. Ancak bu fark ahlaki yargılara yansımamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta da ahlaki uzaklaşmanın kişinin kendi benliğiyle ilgili bir durum olması, hikâyelerde ise kabahatli davranışı yapanın hikâyedeki bir başka kişi olmasıdır. Bundan dolayı da başka kişilerin dahil olduğu psikolojik şiddet olayları ahlaki uzaklaşma eğilimini etkilemiyor olabilir. Araştırmanın diğer hipotezlerinde de ahlaki uzaklaşmanın etkisinin görülmemesi, kavramın ölçümünde bir sorun olup olmadığını akla getirebilir. Ancak, ölçeğin oldukça iyi bir şekilde çalıştığı anlaşılmaktadır. Yani, ahlaki uzaklaşma eğilimi ölçülmekte ancak araştırma değişkenleriyle anlamlı ilişki göstermemektedir.

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü hipotezlerinde dövme ve piercing gibi özelliklerle sunulan güvensiz dış görünüş koşulundaki katılımcıların, güvenli koşuldakilere göre psikolojik şiddet farkındalığının ve ahlaki uzaklaşma puanlarının daha yüksek olacağı beklenmekteydi.

Araştırma bulguları ise hipotezlere destek vermemiştir. Bu durumun nedeni olarak birkaç etmen sayılabilir. Öncelikle, araştırmanın bulguları kısmında ifade edildiği üzere, dış görünüş koşulları arasında tehlikeli görünüş derecelendirmelerindeki fark istatistikî olarak anlamlı değildir. Başka bir deyişle, manipülasyonun istediğimiz ölçüde çalıştığını söyleyemiyoruz. Bu noktada, oluşturduğumuz görseller yeterince ikna edici görünmemiş olabilir. Görsel uyarıcıların gerçekçilik derecelendirme puanları oldukça yüksek ortalamalar göstermiştir.

Buna rağmen, gerçek bir dövme ve piercing gibi özelliği yansıtamamış olabilirler. Ayrıca, görseller iki farklı cinsiyet koşulunda sunulduğu için bu yönde de karıştırıcı bir durum bulunmaktadır. Bu konuyu bir sonraki paragrafta tartışacağız. Bu noktada tartışılması gereken başka bir nokta da dövme ve piercing gibi dış görünüş özelliklerinin risk alma davranışları ve şiddetle ilişkilendirilmesidir (Carrol vd., 2002; Robert vd., 2004). Fakat bizim çalışmamızda bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bunun sebebi, mevcut çalışmada fiziksel şiddetin değil psikolojik şiddetin incelenmiş olması olabilir. Ayrıca, toplumda dövme ve piercing gibi dış görünüş özelliklerine yönelik önyargılar ve stereotipler azalmış olabilir. Bu azalma, bu özelliklere sahip bireylere karşı tutumların daha az negatif olmasına yol açmış olabilir. Dolayısıyla, bu tür dış görünüş özelliklerine sahip olmak artık ‘güvensiz’ olarak algılanmıyor olabilir. Ayrıca, araştırmanın yapıldığı örneklem grubunun demografik yapısı veya kültürel arka planı da dövme ve piercing gibi dış görünüş özelliklerine yönelik tutumları etkileyebilir. Bu araştırma, Güney Marmara bölgesinde bir devlet üniversitesinin çoğunlukla kadın olan birinci sınıf öğrencilerine yapılmıştır. Genç popülasyonda bu tür özelliklere sahip bireylerle ilgili daha az olumsuz tutum olacağını bekleyebiliriz. Bulgularda gözlenen yaş ile tehlikeli görmenin negatif korelasyon göstermesi bu şekilde açıklanabilir. Ancak, dövme ve piercing gibi dış

görünüş özelliklerinin, bireylerin psikolojik şiddeti algılama veya ahlaki uzaklaşma üzerindeki etkisi sınırlı olabilir. Bu tür kişisel özellikler, durumsal veya ahlaki değerlendirmelerde belirleyici faktörler olmayabilir.

Araştırmanın beşinci ve altıncı hipotezlerinde ise failin erkek olduğu bilgisini alan katılımcıların, kadın failin olduğu koşullara göre psikolojik şiddet farkındalığı ve ahlaki uzaklaşma puanlarının yüksek olması beklenmişti. Ancak, hipotez doğrulanamamıştır. Etkinin neden gözlenemediğine dair bazı olası nedenlerden bahsedilebilir. Öncelikle, failin cinsiyeti yalnızca okunan hikâyede geçmemekte, failin görseli de sunulmaktadır. Bir önceki paragrafta tartışıldığı üzere, kullanılan görsel uyarıcıların etkililiği şüphe uyandırmaktadır. Sunulan kadın fail görselleri, dış görünüş koşulundan bağımsız bir şekilde hem daha tehlikeli olarak hem de daha çekici olarak puanlanmıştır. Bu açıdan, kadın fail resimlerinin daha çok dikkat çekici olduğu söylenebilir. Ancak, failin cinsiyetine yönelik daha detaylı bilgi okudukları vinyetlerden gelmektedir. Katılımcılar, okudukları metindeki psikolojik şiddet durumlarını her iki cinsiyete de uygun bulmuş olabilirler. Başka bir deyişle, hikâyelerde yer alan aşağılama ve engelleme davranışlarını her iki cinsiyetten insanın da yapması katılımcılar açısından beklenilir bir durum olarak görülmüş olabilir. Yukarıda ifade edildiği üzere, araştırmanın örnekleme çoğunlukla üniversite öğrencisi genç kadınlardan oluştuğu için genelleme yapmak güçleşmektedir. Örneğin, bu çalışmada erkekler daha yüksek ahlaki uzaklaşma ortalamasına sahiptir. Erkekler yeterli sayıda olmadıkları için cinsiyet karşılaştırması ile koşullar arası analiz yapma imkânı bulunmamaktadır.

Araştırmanın yedinciden on üçüncü hipotezlerine kadar çeşitli etkileşim hipotezleri belirtilmişti. Ancak, çalışmada herhangi bir etkileşim etkisi gözlemlenmemiştir. Psikolojik şiddet farkındalığına yönelik etkileşim hipotezlerinin anlamlı sonuç göstermemesi, yukarıda ifade edilmiş olan faktörler üzerinden açıklanabilir. Benzer şekilde, ahlaki uzaklaşmaya yönelik hipotezler için de aynı şey ifade edilebilecektir. Ahlaki uzaklaşma, çalışmadaki

diğer değişkenlerle gerek korelatif gerek karşılaştırmalı analizlerde hiçbir anlamlı sonuç vermemiştir. Bu yüzden de etkileşim etkisinin görülmediği ifade edilebilir.

Araştırmanın sınırlılıkları bulunsa da bazı önemli çıkarımlara varabilmekteyiz. Bu çalışmanın ortaya koyduğu en dikkat çekici sonuç, aşağılanma gibi açık bir psikolojik şiddet türünün engelleme gibi gizli psikolojik şiddet türüne kıyasla daha dikkat çekici ve güçlü etkilere sahip olmasıdır. Bu sonuç, psikolojik şiddeti önlemeye yönelik planlanacak müdahaleler için önemli bir kaynak olmaktadır. Gelecek çalışmalarda failin (ör. Etnisite), ilişkinin (ör. Kısa süreli ilişki hikâyesi) veya bağlamın çeşitli özellikleri manipüle edilerek bu farkın doğası anlaşılabilir.

Çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alındığında, gelecekteki araştırmaların cinsiyet oranı dengeli ve çeşitlilik içeren örneklemde ve daha güçlü uyarıcılarla psikolojik şiddet konusunu incelemesi oldukça önemlidir. Gelecekteki deneysel çalışmalar, bu çalışmada incelediğimiz engelleme ve aşağılama türleri dışındaki diğer tür davranışları inceleyebilir. Ayrıca, deneysel yöntemlerin yanı sıra nitel araştırma yöntemlerinin de kullanılması, psikolojik şiddet türleri arasındaki farklılıkların daha derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olabilir.

Psikolojik şiddetin farkında olunmasını ve ahlaki uzaklaşmayı deneysel bir desende inceleyen bu çalışmada üç bağımsız değişkenin etkisi incelenmiştir. Katılımcıların okudukları hikâyedeki psikolojik şiddet failinin kadın veya erkek olmasının ve failin dövme gibi güvensiz dış görünüş özelliklerinin anlamlı sonuç göstermediği görülmüştür. Hikâyedeki psikolojik şiddet türünün aşağılanma olması, engelleme türüne kıyasla daha çok psikolojik şiddet farkındalığına neden olmuştur. Aşağılanmanın, nezaket gibi sosyal sözleşmeleri ihlal ettiği için daha çok dikkat çekici olduğu ve olumsuz olarak değerlendirildiği söylenebilir.

Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden olan ahlaki uzaklaşma ise değişkenlerin hiçbirisiyle anlamlı ilişki göstermemiştir. Ahlaki uzaklaşma bireylerin halihazırdaki bir eğilimi olduğundan, araştırmada kullanılan manipülasyonlardan etkilenmemiş olabilir.

Çıkar Çatışması / Conflict of interests:

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Grant Support:

Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A - Üniversite Öğrencileri Yurt İçi Araştırma Projeleri Destek Programı kapsamında desteklenmiştir.

This study was supported by the TÜBİTAK 2209-A - Domestic Research Projects Support Program for University Students.

Etik Kurul Onayı / Ethics Committee Approval:

Bu çalışma için etik kurul onayı, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu/Komitesinden 16/12/2022 tarihli 2022/06 sayılı karar ile alınmıştır.

Ethics committee approval was received for this study from Balıkesir University, Social Sciences and Humanities Ethics Committee on 12/16/2022 and 2022/06 document number.

Yazar Katkıları / Author Contributions:

Fikir/Kavram/Tasarım- *Idea/Concept/ Design*: **E.G., B.G.** Veri Toplama ve/veya İşleme- *Data Collection and/or Processing*: **E.G.** Analiz ve/veya Yorum- *Analysis and/or Interpretation*: **E.G., B.G.** Kaynak Taraması- *Literature Review*: **E.G., B.G.** Makalenin Yazımı- *Writing the Article*: **E.G., B.G.** Eleştirel İnceleme- *Critical Review*: **E.G., B.G.** Onay- *Approval*: **E.G., B.G.**

Kaynakça

- Aras, Ş., Özcan, S., Tımbı, S., Şemin, S. ve Kasapçı, O. (2016). Öğrencilerin okulda maruz kaldıkları duygusal ve fiziksel şiddet. *Nöro-Psikiyatri Arşivi*, 53(4), 303-310.
<https://doi.org/10.5152/npa.2016.11323>
- Aytaç, S., Çetin Aydın, G., Sert Etman, F., Sezen, H. ve Reçber, B. (2016). Kadına yönelik şiddetin dünü, bugünü, yarını: kestirim tabanlı bir araştırma. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 54, 275-297.
<https://doi.org/10.18368/IU/sk.87419>
- Babacan Gümü, A., Erdem, Ö. ve Şıpkın, S. (2020). The prevalence of intimate partner of violence against women and women's methods of coping with partner violence. *Journal of Psychiatric Nursing*, 11(2), 79-87. <https://doi.org/10.14744/phd.2020.58561>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (1996). Mechanism of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 364-374.
<https://doi.org/10.1037//0022-3514.71.2.364>
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social*

- Psychology Review*, 3(3), 193 – 209. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0303_3
- Bandura, A. (2002). Selective moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Moral Education*, 31(2), 101-119. <https://doi.org/10.1080/0305724022014322>
- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*.
- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2014). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması: Özet Rapor*.
- Broussard, K. A., & Harton, H. C. (2018). Tattoo or taboo? Tattoo stigma and negative attitudes toward tattooed individuals. *The Journal of Social Psychology*, 158(5), 521-540. <https://doi.org/10.1080/00224545.2017.1373622>
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. *Sociological Methods & Research*, 21(2), 230-258. <https://doi.org/10.1177/0049124192021002005>
- Caprara, G. V., Tisak, M. S., Alessandri, G., Fontaine, R. G., Fida, R., ve Paciello, M. (2014). The contribution of moral disengagement in mediating individual tendencies toward aggression and violence. *Developmental Psychology*, 50(1), 71-85. <https://doi.org/10.1037/a0034488>
- Carrol, S.T., Riffenburgh, R.H., Roberts, T.A. ve Myhre, E.B. (2002). Tattoos and body piercings as indicators of adolescent risk-taking behaviors. *Pediatrics*, 109(6), 1021-1027. <https://doi.org/10.1542/peds.109.6.1021>
- Çetinkaya, S. K. (2013). Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Nesne*, 1(2), 21-43.
- Delgado Álvarez, M. C., Estrada Aranda, B., ve López Huerto, J. A. (2015). Gender and cultural effects on perception of psychological violence in the partner. *Psicothema*, 27(4), 381-387. <https://doi.org/10.7334/psicothema2015.54>
- Dikmen, H.A., Özaydın, T. ve Yılmaz Dereli, S. (2018). Üniversitedeki kadın öğrencilerde yaşanan flört şiddeti ile anksiyete ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 170-176.
- Erik, S., Aykaç, S., Dertli, Ö., Şafak, S., Akyüz, B. ve Güzey, S. (2022). Üniversite öğrencilerinin apati özelliğinin ahlaki uzaklaşma davranışlarına etkisi. *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*, 8(1), 2458-9373
- Eskici, M. ve Tınkır, N. S. (2019). Exposure to emotional violence: relationship between university students according to their demographic characteristics. *Pedagogical Research*, 4(1), 1-11.

<https://doi.org/10.29333/pr/5731>

Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., ve Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1:

Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, 41, 1149-1160.

doi:10.3758/BRM.41.4.1149

Fernández, S., Saguy, T., ve Halperin, E. (2015). The paradox of humiliation: The acceptance of an unjust devaluation of the self. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(7), 976-988.

<https://doi.org/10.1177/0146167215586195>

Funk, F., ve Todorov, A. (2013). Criminal stereotypes in the courtroom: Facial tattoos affect guilt and punishment differently. *Psychology, Public Policy, and Law*, 19(4), 466-478.

<https://doi.org/10.1037/a0034736>

Gezici Yalçın, M., Şenyurt, A.Y., Gültepe, B. ve Coşkun, H. (2016a). Ahlaki uzaklaşma ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 309-332.

<https://doi.org/10.23863/kalem.2017.63>

Gezici Yalçın, M., Şenyurt, A. Y., Gültepe, B., & Coşkun, H. (2016b). Ahlaki Uzaklaşma ve Empatinin Kadına Yönelik Erkek Şiddetine Dair Tutumlara Etkileri. İçinde Ed. (D. Kökdemir ve Z. Yeniçeri) *I. Sosyal Psikoloji Kongresi Bildirileri*. (ss. 146-157). Başkent Üniversitesi Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi.

Gökkaya, V. B. (2011). Kadına yönelik ekonomik şiddet: Sivas ili (Cumhuriyet Üniversitesi) örneği.

Zeitschrift Für Die Welt Der Türken / Journal of World of Turks, 3(3), 129-145.

Kaur, R. ve Garg, S. (2008). Addressing domestic violence against women: An unfinished agenda. *Indian Journal of Community Medicine*, 33(2), 73-76. <https://doi.org/10.4103/0970-0218.40871>

Kılıç, G.K. (2020). *Kadına yönelik psikolojik partner şiddetinde çocukluk çağı örselenme yaşantıları, benlik saygısı ve duygusal zekanın rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.

Koç, B. ve Kavas, B. A. (2015). Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, kişilerarası problem çözme becerileri, kişilerarası ilişki tarzları ve iletişim beceri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(2), 783-799. <https://doi.org/10.7884/teke.491>

Krantz, G. ve Moreno, C.G. (2004). Violence against women. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 59(10), 818-821. <https://doi.org/10.1136/jech.2004.022756>

Malik, J. S., ve Nadda, A. (2019). A cross-sectional study of gender-based violence against men in the rural

- area of Haryana, India. *Indian Journal of Community Medicine*, 44(1), 35-38.
https://doi.org/10.4103/ijcm.IJCM_222_18
- Özen, S. (2007). İşyerinde psikolojik şiddet ve nedenleri. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 9(3). <https://doi.org/10.4026/1303-2860.2007.0047.x>
- Paciello, M., Fida, R., Tramontano, C., Lupinetti, C., ve Caprara, G. V. (2008). Stability and change of moral disengagement and its impact on aggression and violence in late adolescence. *Child Development*, 79(5), 1288-1309. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2008.01189.x>
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-26.
- Roberti, J.W., Storch, E.A. ve Bravata, E.A. (2004). Sensation seeking, exposure to psychosocial stressors, and body modifications in a college population. *Personality and Individual Differences*, 37(6), 1167-1177. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.11.020>
- Şahin, S. ve Türk, M. (2010). Çalışanlarda psikolojik şiddet algılaması ve kadın çalışanlar üzerine Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(2), 1-9.
- Tanrıverdi, G. ve Şıpkın, S. (2008). Çanakkale'de sağlık ocaklarına başvuran kadınların eğitim durumunun şiddet görme düzeyine etkisi. *Fırat Tıp Dergisi*, 13(3), 183-187.
- Tutar, H. (2004). İşyerinde psikolojik şiddet sarmalı: Nedenleri ve sonuçları. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 85-108.
- Türk, B. (2023). Duygusal şiddet mağduriyetinin yalnızlık üzerine etkisi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10(96), 1292-1299.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8112046>
- Vidourek, R.A. (2017). Emotional Abuse: Corraletes to abuse among collge students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 26(7), 792-803. <https://doi.org/10.1080/10926771.2017.1308980>
- Yanık, A., Ayaltı, B., Doğan, M., Hanbaba, Z. ve Soygür, S., (2014). Kadına yönelik şiddet davranışlarının değerlendirilmesi: Türkiye'den kanıt. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 104-111.
<https://doi.org/10.17339/ejovoc.49520>
- Yiğitalp, G., Ertem, M., ve Özkaynak, V. (2007). Üniversite öğrencilerinin şiddet konusunda deneyimleri ve bu konudaki görüşleri. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(2), 131-136.
- Yıldız, E., Bal, Ö. ve Binbir, S. ve (2015). Kadına şiddetin adı: mor halkalar. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 139-161. <https://doi.org/10.12780/uusbd.06055>
- World Health Organization (2002) *World Report on Violence and Health*. Geneva: WHO.

Introduction

Psychological violence can be described by following behaviors as blocking, humiliation, rejection, restricting and controlling someone's behavior (Eskici and Tinkir, 2009). However, there is relatively little research on psychological violence awareness, particularly regarding psychological violence against males. Also, contextual considerations are especially important as some studies (e.g., Broussard & Harton, 2018; Robert et al., 2004) show that features such as tattoos or piercings associated with an unsafe appearance. Moral disengagement is a set of psychological mechanisms that people use to justify or rationalize their immoral behaviors (Bandura, 1999). These psychological defense mechanisms allow a person to maintain their moral stance and protect their self-image. Because the concept of psychological violence is relatively new and more experimental research is required to grasp crucial features, we conducted an experimental study to investigate these factors. According to our initial hypotheses, humiliation was expected to raise more awareness of psychological violence than blocking. In terms of moral disengagement, the humiliation vignette was expected to lead to higher moral disengagement than the blocking vignette. It was also hypothesized that the perpetrator's unsafe appearance would raise awareness of psychological violence more than safe external appearance attributes. Similarly, it was predicted that moral disengagement would be higher in the presence of an unsafe appearance. Participants reading stories with male perpetrators were expected to have higher levels of awareness of psychological violence and moral disengagement than those reading stories with female perpetrators. Also, some interaction hypotheses were expected as well.

Method

Sample and Design

Data were voluntarily obtained from 122 Balıkesir University freshmen. The participants were mostly female (77.7%). In this experimental study, 2 (Psychological Violence: Humiliation-Blocking) X 2 (Appearance: Safe-Unsafe) X 2 (Perpetrator's Gender: Female-Male) between-subjects design was implemented. Participants were randomly assigned to experimental conditions.

Materials and Measurement

Images were generated to investigate whether the gender and appearance of perpetrators of violent behavior influenced participants' awareness of violent behavior. Unsafe appearance included the presence of piercings, tattoos, and scars on the perpetrator's face, which are not apparent in the safe appearance condition.

The researchers created the vignettes considering psychological violent tendencies. Two distinct vignettes were developed based on the blocking and humiliation sub-dimensions of psychological violence. At the beginning of the vignettes, it was noted that the story was adapted from a Twitter blog and put together to gather participant. In the blocking scenario, one partner accuses the other of not doing enough to care for their infant because of a job. The humiliation story was about emphasizing mistakes made at a corporate dinner they attended together.

Some sociodemographic questions, such as age and gender, were asked. To determine if participants had read the vignette, a multiple-choice manipulation check question concerning the circumstances depicted in the vignette was asked. In addition, two questions were given on a ten-point scale indicating how threatening and appealing they found the perpetrator of psychological violence. Moral Disengagement Scale was created by Bandura and colleagues (1996). Gezici-Yalçın and colleagues (2016) adapted it into Turkish and employed it with university students.

Questions about psychological violence awareness are the other dependent variable measured. The participants were asked 12 questions regarding the individuals in the story to determine their understanding of the aspects of psychological violence (e.g. "(S)he was frequently criticized by his wife/her husband")

Procedure

Stapled papers were delivered to the participants seated individually, and they were instructed to turn to the next page for instructions. The research took approximately fifteen minutes.

Results

Manipulation Check

The answers to the questions "Do you think Pınar/Kerem has a dangerous appearance?" and "Do you think Pınar/Kerem has an attractive appearance?" were compared in 2 (Appearance: Safe, Unsafe) X 2

(Perpetrator Gender: Female, Male) conditions. Despite the changes detected in the pilot study, no significant differences were found across the experimental conditions.

Correlations

Contrary to expectations, moral disengagement had no significant association with any of the other variables. A negative significant link was discovered between the scores of being rated as unsafe and the scores of being rated as appealing.

Comparisons Across Conditions

Psychological violence awareness questions were examined in 2 (Psychological Violence: Humiliation-Blocking) X 2 (Appearance: Safe-Unsafe) X 2 (Perpetrator's Gender: Female-Male) ANOVA design. The unsafe appearance in the images presented has no substantial impact on psychological violence awareness questions, $F(1,113) = 1.07, p = .30$. Similarly, the perpetrator's gender had no significant effect on the psychological violence awareness scores, $F(1,113) = 0.13, p = .72$. The impact of the emotional violence stories read by the participants were significant, $F(1,113) = 14.22, p = .001$. The participants who read the vignette in the humiliation condition were more aware of psychological violence than those who read the story in blocking. Cross-condition interaction effects on psychological violence awareness questions were investigated, but none were significant. Using moral disengagement as the dependent variable, a 2x2x2 ANOVA analysis was repeated under the same settings, but no significant difference was observed.

Discussion

The aim of the present study was to examine the effects of the type of psychological violence and the characteristics of the perpetrator on the recognition of psychological violence and moral disengagement. Blocking, a form of psychological violence, has received less attention than humiliation. This could be because blocking behaviours are less noticeable, less known, or more subtle. For other hypotheses, one reason for the lack of significant difference between safe and unsafe appearances could be that the subjects did not perceive the tattoos, piercings, and scars as real. Moral disengagement was unrelated to any other variables, possibly because the induced variables were insufficient to influence individual moral appraisals.

As a result, the present study sought to acquire extensive details on assessments and moral judgments regarding psychological violence by manipulating the contextual aspects of psychological violence. The most significant problem of the study is the uncertainty about the effectiveness of the stimuli used. Using alternative stimuli in subsequent experimental trials could provide crucial information about the consistency of the research findings.